

Genç yetişkinlerde çocukluk çağı istismarına bağlı madde kullanımı

Gülden İREVÜL*

Geliş tarihi / Received: 23.02.2017

Düzeltilerek geliş tarihi / Received in revised form: 27.02.2017

Kabul tarihi / Accepted: 07.03.2017

Özet

Çocuk istismarı geniş perspektifte değerlendirilmesi gereken çok disiplinli bir konudur. Çeşitli toplumlarda ve kültürlerde farklı şekillerde algılanmaktadır. Bu kavram toplumda insana verilen değer ile yakından ilişkilidir. Çocuk istismarı, belli zaman kesitinde, bir yetişkin tarafından çocuğun uygunsuz davranışa maruz bırakılmasıdır. Bunlar, çocuğun ruhsal ve bedensel bütünlüğüne zarar veren davranışlardır. Çocuk istismarı; fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismarın yanı sıra çocuğun ihmali de kapsar. Alkol ve madde bağımlılığı da çocuk istismarı ve kötü muamelenin önemli bir etmenidir. Yapılan birçok araştırmada, çocuk istismarının madde kullanımı ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: *İstismar, çocuk istismarı, madde bağımlılığı, madde kullanımı.*

The relation of childhood abuse on substance usage at young adults

Abstract

Child abuse is a multidisciplinary subject that has to be evaluated from a wide perspective. Child abuse can be perceived differently in societies and cultures. This concept is in direct relation with the value given to

* Adres: Yıldırım Mahallesi, Sümbül Sokak, C Blok, No:17/9 Bayrampaşa-İSTANBUL, Tel: 05336870069, E-mail: irevul.gulden@gmail.com

humanbeings. Child abuse is an exposure to inappropriate behaviours of adults within a certain amount of time. These inappropriate behaviours may damage a child's psychological and physical unity. Child abuse not only includes a child's physical, emotional, sexual and economic abuse but also includes neglect of the child as well. Alcohol and substance abuses are important notion of child abuse and assault. Previous research has shown that child abuse is related to substance abuse.

Keywords: *Abuse, child abuse, substance abuse, substance use*

Giriş

Çocuk istismarı, nedenlerinin oldukça karmaşık ve sonuçlarının da ciddi boyutlara ulaşabildiği ve hem hukuki hem tıbbi, aynı zamanda da psikolojik ve sosyal kapsamlı olan kritik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Halen yeterli derecede kayıtların olmamasına rağmen çocuklarla ilgili şiddet olaylarına çoğu ülkelerde çok sık olarak görülmektedir. Tüm dünyada nedenleri ve sonuçlarıyla önemli bir sorun olarak ortaya çıkan çocuk istismarı olgusu, her yerde olduğu gibi ülkemizde de yoğun bir biçimde yaşanmaktadır. Diğer taraftan madde bağımlılığı ve istismara maruz kalmış bireylerin maddelerin kötüye kullanımına yönelmeleri ciddiye alınması gereken bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada ele alınmak istenen konu, 22-30 yaş aralığındaki genç yetişkinlerde çocukluk çağı istismarının madde kullanımına etkisini belirlemektir.

Çocuk istismarı kavramsal olarak disiplinler arası bir olgu olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla çeşitli araştırmacılar tarafından değişik biçimlerde ele alınmaktadır. Kavrama sağlık alanında tıbbi açıdan yaklaşılmakta ve bedensel bozukluklar incelenmektedir. Sosyal olguları inceleyen araştırmacılar da çocuk istismarı durumuna onların bakımlarıyla yükümlü sistemlerin yanı sıra bireylerin tutum ve davranışları yönünden değerlendirmektedir.

Birçok çalışmada çocuklukta olumsuz yaşantılarla erişkin yaşamdaki değişik ruhsal bozuklukların ilişkisine değinilmiş, bu kişilerin depresyon, cinsel ilişki korkuları, panik bozukluğu, alkol ve madde kötüye kullanımı, intihar gibi ruhsal sorunlara daha yüksek

eğilimlerinin olduğu, kişilerarası ilişkilerinde de daha duyarlı, çekingen, öz güvenden yoksun, şüpheci bir tutum gösterdikleri bildirilmiştir. Üniversitede okuyan öğrencilerle yapılan bir çalışmada ise çocukluk dönemlerine yönelik istismar ve taciz yaşantılarının depresyon semptomları düzeylerini etkilediği grlmştir. Çocukluk ağındaki örselenme yaşantıları arttıkça depresif belirti düzeylerinde de artma görülmektedir (Bostancı ve ark., 2006). Bunun yanı sıra bu çocukların istismarı genellikle uzun süreli olmakta ve negatif sonuçlar doğurmaktadır (URL 1).

Araştırmalara göre alkol ve madde kötüye kullanım bağımlılığında çocukluk ağı kötüye kullanımına genel nüfusa oranla daha sık rastlanmakta ve yaygınlık oranı yüzde 30-60 arasında olduğu ifade edilmektedir. Diğer taraftan çocukluk ağı istismarı, kişilik bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu ve madde bağımlılığı için eğilimi arttıran unsur olarak kabul edilmektedir (Kural ve ark., 2005).

Çocuklukta yaşanan travmalar sonucunda ortaya çıkabilen madde bağımlılığı, mücadele edilmesi güç olan ve önlemler alınmadığı takdirde, ayrıca tedavisinde gecikme olması durumunda, insan yaşamına mal olabilen bir hastalıktır. Madde bağımlısı birey, kullandığı maddenin psiko-aktif etkisini tekrar yaşayabilmek bulunamamasının ortaya çıkardığı sıkıntılarını ortadan kaldırmak için devamlı olarak veya dönemsel bir şekilde madde kullanma isteği hisseder.

ocuk istismarı ve madde bağımlılığı konuları hakkında yapılan çalışmalarda ilgili hususlar çeşitli değişkenler bağlamında araştırılmıştır. Bu alışma kapsamında yapılmak istenen, bu konularda gerçekleştirilen akademik çalışmaların değerlendirmesini yaparak, çocuklukta yaşanan istismar vakalarının madde kullanma alışkanlıklarıyla ilgisini ortaya koymak ve bu alanda yapılacak diğer çalışmalara katkıda bulunarak bu önemli konularda bir farkındalık yaratmaktır.

Araştırmanın varsayımları;

- a) Kullanılacak istatistiksel yöntemlerle analizlerin yeterli düzeyde ve geçerli oldukları varsayılmaktadır.
- b) Araştırmaya katılan deneklerin anketteki önermeleri yansız ve doğru olarak yanıtlayacakları varsayılmıştır.
- c) Veri toplama araçlarındaki soruların konuya açıklık getirecek yeterlilikte olacağı kabul edilmektedir.
- d) Anket gönüllü kişilere uygulanacaktır.

Araştırmanın sınırlılıkları;

- a) Araştırmanın literatür kısmı yayımlanmış kaynaklardan elde edilenlerle sınırlandırılacaktır.
- b) Araştırma bulguları ankette yer alan maddelerle sınırlı olacaktır.

İstismar

İstismarla ihmalin anlamsal olarak farklı oldukları söylenebilir. İhmal, bir çocuğun bakımını üstlenen kişiler tarafından öz bakım ve koruma gibi denetimleri kapsayan sorumlulukları yerine getirememeleridir. İstismar ise çocuğun bakımından sorumlu olan bireylerce bakım ve koruma gibi kontrolleri içeren yükümlülüklerin yerine getirememelerini açıklar (Yenibaş ve ark., 2007).

İstismar kavramı değişik alanlarda, çeşitli araştırmacılar tarafından farklı yönlerden incelenerek değerlendirilmektedir. Sözelimi sağlık çalışanları tıbbi açıdan ele almakta, yaralanma ya da vücutta ortaya çıkan bozuklukları değerlendirmektedir. Sosyal alanlar, aile veya çocuğun her türlü bakımından sorumlu olan sistemler ve bireylerle bunların tutum ve davranışları, istismar olayını hangi ölçüde katkıda bulunduğu konusuna eğilmektedir. Hukuk alanındaki çalışanlar ve güvenlikten sorumlu olan görevliler ise istismar olayında suç veya masumluk kanıtlarıyla ilgilenmektedirler (Polat, 2007).

İstismar türleri

Çocuk istismarı, geniş anlamda, belirli zaman diliminde bir yetişkin tarafından çocuğun ait olduğu kültür kapsamında kabullenilmeyen bir davranışa uğraması biçiminde ele alınabilir.

Polat (2007) ocuk istismarını; çocuğa yönelik fiziksel, cinsel, duygusal Şiddet uygulanması ve çocuğun ihmali olarak dört ana baŐlıkta deęerlendirmiŐtir. Yıldız (2007) ocuğun ruhsal ve bedensel bütünlüğünü bozucu davranışların tümünü ocuk istismarı olarak tanımlanmakta ve baŐlıca istismar türlerini dört boyutta ele almaktadır. Bunların; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ekonomik istismar olduklarını belirterek ekonomik istismar boyutunu ayrıca ele alarak konuya dikkatleri çekmiŐtir. Bu bölümde ocuk istismarı; fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve ocuk ihmali olarak değerlendirilecektir.

Fiziksel istismar

Fiziksel istismar, çocuğun fiziksel zarar görmesiyle ortaya çıkar. Fiziksel istismar, yetişkin tarafından yapılan sürekli ve sistemli bir davranıŐ biçimidir (Kulaksızoğlu, 2001). On sekiz yaŐından küçük çocuğun ebeveyni veya bakımından sorumlu bir diğer kiŐi tarafından sağlığına hasar verecek Şekilde fiziksel zarar verilmesi, yaralanması veya bu riski taŐımasıdır (Taner ve ark., 2004). Sözel cezalandırma ise; azar, bağırma çağırma, hakaret, beddua etme gibi sözlü uyarıları kapsar. Fiziksel cezalandırma yöntemleri ise hafif, sadece ağrı oluŐturan uyarılardan hayati tehlike yaratabilecek boyutlarda ağır Şiddet davranıŐlarına kadar geniş bir alanda ortaya çıkabilmektedir (Şimşek ve ark., 2004).

Duygusal istismar

Duygusal istismara ilişkin en kapsamlı tanım Dünya Sağlık rgt (DSÖ) tarafından yapılmıŐtır. DSÖ'ye göre duygusal istismar; çocuğa gelişimine uygun ve geliŐimini her yönden destekleyecek sosyal ya da öğrenme çevresinin sağlanmamasıdır. Duygusal istismar kapsamında çocuğa birincil bağlanma figürünün sunulmaması nedeniyle çocukların; yaŐanan toplumsal yapıya uyum, sahip olunan potansiyeli gerçekleŐtirebilme, tutarlı ve bütüncül olma gibi davranıŐlar sergilemesi sekteye uğramaktadır. Bunlara ek olarak çocuklar; duygusal ve sosyal anlamda beklenen kazanımları edinme noktasında baŐarısız olmaktadırlar. Duygusal istismar niteliği taŐıyan bir diğer eylem ise çocuğun sağlığına, fiziksel, zihinsel, manevi,

ahlaki veya sosyal gelişimine zarar veren ya da zarar verme ihtimali yüksek davranışların çocuğa uygulanmasıdır (URL2).

Cinsel istismar

DSM-V Tanı Ölçütleri El Kitabı'na göre çocuk istismarcıları, bireyin ergenlik çağına girmemiş çocuklarla cinsel ilişkide bulunmaya ilişkin olarak cinsel fantezilerin, dürtü ve davranışların tekrarlanarak oluşması olarak ele alınmaktadır. Kişinin bu davranışlarının, açık bir sıkıntı ya da kişiler arası ilişkilerde zorluk ortaya çıkarması durumunda pedofilik bozukluk biçiminde tanılanabilir (Anonim, 2013).

Ekonomik istismar

Ekonomik istismar, çocuğun gelişmesini engelleyen, haklarını ihlal edici işlerde veya düşük ücretli işgücü olarak çalıştırılmasıdır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik, yoksulluğun yaygınlaşması, kırdan kente göç ve dolayısıyla oluşan sosyoekonomik sorunlar, kaçak işçiliğin artış göstermesi, çocuk işgücünün ucuzluğu ve işverenlerin özellikle ucuz işgücünü tercih etmesiyle iş yaşamına sürüklenen çocuk sorunu ortaya çıkmaktadır (Pala, 2011).

Çocuk istismarının yetişkinlikteki etkileri

Yıllarca psikoanalitik, psikoterapötik ve genel psikiyatrik bakış açısından yapılan deneysel gözlemler, çocuklukta kötü muamelenin yetişkinlikte uzun süreli sonuçları olduğunu göstermektedir (Cohen ve ark., 2001).

Olumsuz davranışlarla yetişen çocukların gelecekte daha düşük akademik performans, ergenlikte gebelik, madde kötüye kullanımı, tekrar kurban durumuna düşme ve daha yüksek sağlık harcamalarına neden olma gibi durumlar yaşadığı saptanmıştır (Arias, 2004). Yakın zamanda yapılan birçok klinik ve epidemiyolojik çalışma bu bulguları desteklemekte ve aynı zamanda temel ve klinik nörobilimdeki gelişmeler patogenezin olası mekanizmalarına daha yakından bakmaya olanak sağlamaktadır (Mello ve ark., 2009).

Madde bağımlılığı kavramı

Madde bağımlılığı, mücadele edilmesi güç olan ve önlemler alınmadığı takdirde, ayrıca tedavisinde gecikme olması durumunda, insan yaşamına mal olabilen bir hastalıktır. Böyle vahim sonuçları olan bir sorunun önlenmesi ve tedavisi aşamasında, tek tek her bir kişiye, aileye, topluma, sivil toplum kuruluşlarına, devletlere ve uluslararası kuruluşlara büyük sorumluluklar düşmektedir. Her bir insanın hayatının önemli olduğu, insanın değerli bir varlık olduğu, insanın değerinin farkında olma bilinciyle hareket edilmesi, sorunun kalıcı olarak çözüme kavuşması için vazgeçilmez unsurlardır.

Geleneksel olarak, bağımlılık, kişinin aldığı maddeye verdiği bir tepki yani bu maddeye fizyolojik adaptasyon süreci olarak kabul edilmiştir ve kişinin bu maddeyi almadığında bağımlılık krizi yaşayacağı dşnlmştir. Bağımlılığın bir madde kullanımı sonucu ortaya çıktığı inancı günümüzde de geçerlidir. Bağımlılık, bu açıdan, bir maddenin kompülsif ve karşı konulamaz şekilde kullanımı sonucunda ortaya çıkan fiziksel bağımlılık hali olarak ifade edilmektedir. Ancak günümüzde bağımlılık bu dar tanımından sıyrılarak, belirli bir objeye ilişkin istek ve kompülsif davranış gibi çeşitli semptomları içeren bir *sendrom* olarak tanımlanabilmektedir. Bu yönüyle bağımlılık, haz içeren çeşitli eylemlere yönelik olabilmektedir ve bu kapsamda kumar, internet, seks ya da yiyecek bağımlılığı ele alınabilmektedir (Preyde ve Adams, 2008).

Uygulama

Çalışmanın uygulama bölümü araştırmacı tarafından geliştirilen demografik bilgi formu haricinde iki bölümden oluşmaktadır. Çalışma kapsamında kullanılan çocukluk ağı Travma leği soru formu şar ve ark., (2012) tarafından Türkçe' ye uyarlanmış ve geçerlilik ve güvenirliliği kanıtlanmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan Bağımlı Profili İndeksi ise Ögel ve ark., (2012), tarafından geliştirilmiş, geçerliliği ve güvenirliliği kanıtlanmıştır.

Evren ve örneklem

Araştırmanın evreni deney ve kontrol grubu için İzmir ilidir. Araştırmanın deney grubu İzmir, Yenişehir semti Tenekeli mahallede rastgele seçilen bireylerin gönüllü katılımları ile gerçekleştirilmiştir. Kontrol grubu ise 9 Eylül Üniversitesi kampüsünde rastgele seçilen bireylerin gönüllü katılımları ile gerçekleşmiştir. Deney grubu oluşturulurken Yenişehir semti Tenekeli mahallenin seçilmesinin sebebi ortalama 15.000 kişinin ikamet ettiği mahallede uyuşturucu kullanımının yaygın olduğunun belirtilmesidir. Deney grubu ve kontrol grubu 300 kişiden oluşmaktadır. Tamamen gönüllülük esasına dayanan katılım için özellikle deney grubunda okur yazarlık oranı düşük olması sebebiyle araştırmacı tarafından anket formları okunarak katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda doldurulmuştur.

Bulgular ve yorum

22-30 yaş aralığında yer alan genç yetişkinlerin çocukluk çağı istismarının madde kullanımına etkisinin araştırıldığı bu çalışmada, 51'i kadın ve 249'u erkek olarak toplamda 300 katılımcı ile görüşülmüştür. Elde edilen bulgulara göre bireylerin büyük bir çoğunluğu boşanmış ya dul konumunda yer almaktadır, hedef kitlenin geri kalanı ise evlidir, bekar statüsünde olan katılımcı ise bulunmamaktadır. Katılımcıların eğitim durumları değerlendirildiğinde büyük bir bölümünün ilköğretim eğitiminden geçtikleri görülmektedir. Bu kişilerin aylık gelirlerinin ise 500-1500 TL civarında düşük gelir düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Büyük bir bölümünün sürekli olarak iş değiştirdiği, önemli bir kesimin de hiç çalışmamış olduğu belirlenmiştir. Sabit bir işe sahip olanların ise yüzde 28 dolayında olduğu gözlemlenmektedir.

Yetiştirilme tarzının yaşam sorunlarıyla mücadelede katkısı olduğunu düşünenlerin önemli bir oran teşkil etmesine karşın bu yönde düşünmeyenlerin de yaklaşık bir oranı oluşturdukları görülmektedir. Aile bağlarının zayıf olduğunu belirten katılımcıların genel olarak çekirdek ailede yetiştikleri (% 63) ve parçalanmış aile yapısına sahip olanların ise önemli bir oranı teşkil ettiği (% 37) belirlenmiştir.

Anne tutumlarının ilgisiz ve otoriter olduğunu ifade eden katılımcıların, benzer şekilde babalarının da sert ve otoriter bir kişilik yapısına sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çocukluklarında ilgisiz büyüdükleri (% 93), dolayısıyla çocukluk döneminde de az kontrol altında büyütüldükleri ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların yarısına yakın bir bölümünün ruhsal bir sorun ya da hastalık nedeniyle tedavi gördükleri, diğerlerinin ise görmediği belirlenmiştir. Katılımcıların tamamının ise madde bağımlısı olduğu, kullanılan maddelerin ise sırasıyla esrar, sigara, alkol ve hap olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen verilere göre erkeklerin alkol, sigara, esrar ve bonzai maddelerini, kadınların ise nevrotil, lyrica ve xanax maddelerini tükettikleri belirlenmiştir.

Elde edilen bulgulara göre madde kullanımı bireyleri fiziksel, psikolojik ve ekonomik yönden de etkilemektedir. Ayrıca bu durum sosyal ilişkilere de yansımakta, arkadaş ve diğer insanlarla olan ilişkileri de olumsuz yönde etkilemektedir. Madde kullanımı nedeniyle kavga, kaza, istenmeyen cinsel ilişki ve cinsel yolla bulaşan hastalık gibi sorunlar da bazen yaşanmaktadır. Kimi zaman da maddeyle yakalanma, karakola düşme sorunları da söz konusu olmaktadır. Bunun yanı sıra gündüz saatlerinde de neredeyse her zaman madde kullanıldığı, kullanmayı istememesine karşın yine de maddeyi bazen kullandıkları görülmektedir. Bu durumda ailenin ise aile ya da yakın çevrenin konuya ilişkin kaygıları taşıdığı, buna karşın kullanıcıların madde kullanımının kendisini iyi hissetmesine neden olduğunu düşündükleri belirlenmiştir.

Madde kullanımını için güçlü bir arzu ve dürtü hisseden bireyler, direnmenin ya da kullanmanın her zaman için zor olduğu ancak bazen bunun sorun yarattığını dolayısıyla kullanımda tamamen bırakma ya da azaltmayı bazen düşünmektedirler. Bunu da, maddenin kullanılmasının bırakılması veya azaltılmasının önemli olmadığı yargısından anlayabiliriz. Deney grubunun bağımlılık profil indeksine göre; % 90 oranında madde kullanım özellikleri, % 60 oranında bağımlılık tanı ltleri belirlenebilmektedir. Ayrıca, % 100 oranında madde kullanmanın yaşamlarına etkisi olduğu ve

madde kullanmak için şiddetli istekleri ortalama sıklıkta ortaya çıktığı görülerek ve madde kullanmayı bırakma motivasyonlarının yok denecek kadar az olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, 300 kişilik deney örneklem grubundan en fazla 210 kişinin (% 70), $9 \leq \text{puan} \leq 121$ aralığında 85 puan ile BAPİ ölçeğinde bağımlılığı olduğu gözlemlenmektedir. Elde edilen bulgulara göre madde bağımlılığı olanların çocukluk çağı travma ölçeğine ve bağımlılık profil indeksine göre verdikleri yanıtların birbirleri ile ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre çocukluk çağı travma ölçeğinin bağımlılık profil indeksi ile arasında pozitif yönlü, doğru orantılı bir ilişkinin varlığından söz edebiliriz. Çocukluk çağında travma yaşamış bir madde bağımlısının bağımlılık profil indeksi verileri bağımlı tarafından doğrulanmaktadır. Diğer taraftan çocukluk çağında duygusal, fiziksel ve cinsel istismar travması yaşamış olan madde bağımlısı katılımcının; madde kullanmasının yaşamına etkisi, duyduğu şiddetli istek ile madde kullanmayı bırakma motivasyonu alt ölçeklerinin anlamlı olduğu görülmektedir.

Sonuç

Madde bağımlılığı ve çocuğa kötü muamele arasındaki ilişkinin tablosunun tam olarak çıkarılamayacağı öne sürülmekle birlikte, son yıllarda birçok çalışma ruhsal bozukluklarda çocukluk yaşantılarına odaklanmış, çocukluktaki taciz ve istismar yaşantılarının erişkinlikte madde kötüye kullanımına neden olabileceği de gösterilmiştir. Madde kötüye kullanımı ve madde bağımlılığı durumlarında aileyle ilgili risk faktörleri arasında, ailede sevgi duygusunun yer almayışı, aile ilişkilerinin düşmanlığa dayalı, nefret dolu ve kesintili olarak yaşanıyor oluşu, aile fertlerinin madde bağımlısı olması ya da kötüye kullanımı, anne ve babaların ilgisizliği, izin vermede aşırılığa kaçma, reddetmeleri, ihmal etmeleri önde gelen risk faktörleri olarak kendini göstermektedir. Böyle bir aile atmosferi içinde yaşayan çocukların ve adolesanların normal, sevgiye dayalı, şefkatin yer aldığı reddedici değil kabullenici özelliklere sahip sağlıklı aile çevresi içinde büyüyen ve gelişen çocuklara göre madde kötüye kullanımı açısından daha çok risk taşıdıkları söylenebilir. Çocuğa kötü muamelenin önemli etmenleri olan alkol ve madde bağımlılığı önemli ve yaygın

sorunların başında gelir. Çocuk ile bağımlı ebeveyn ilişkilerine yönelik gözlemler sonucu bağımlıları çocukları anlamaktan uzak, çocuklarıyla ilgili kararlar almada sorumsuz ve çocuklarına gerekli ilgiyi sağlamakta yetersiz oldukları görülmektedir. Önemli olan, madde bağımlısı olan ve kullanan kişilerin bunu bırakması ve daha sonra tekrar bu maddeleri kullanmaya başlama isteğinin önüne geçilmesidir. Bunun yanı sıra, madde kullanımı ile oluşan zararların önlenmesidir.

Kaynaklar

- [1] Anonim (2013). *DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*, Amerikan Psikiyatri Birliğı (Çev. E. Köroğlu), Ankara: HYB Yayıncılık.
- [2] Arias, I., (2004). The legacy of child maltreatment: long-term health consequences for women, *Journal of Women's Health*, 13 (5): 468-473.
- [3] Bostancı, N., Albayrak, B., Bakoğlu, İ. ve Çoban, ř., (2006). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *New Symposium Journal*, 44 (2): 100-106.
- [4] Cohen, P., Brown, J. and Smaile, E., (2001). Child abuse and neglect and the development of mental disorders in the general population. *Development and Psychopathology*, 13 (4): 981-999.
- [5] Kulaksızoğlu, A., (2001). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 191.
- [6] Kural, S., Evren, C. ve Çakmak, D., (2005). Alkol/madde bağımlılığında kişilik bozukluğu ek tanısının diğeri 1. eksen tanıları ve çocukluk çağı kötüye kullanımı ve ihmali ile ilişkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 6: 9-18.
- [7] şar, V., Öztürk, E., İkikardeş, E., (2012). Türkiye klinikleri. *Journal of Medical Science*, 12;32(4), 1057.
- [8] Ögel, K., Karadağ, F., Evren, C., Gürol, D.T., (2012). *Bağımlılık Profil İndeksi (BAPİ) Uygulama Rehberi*, Yeniden Yayınları. İstanbul., 19-20.
- [9] Mello, M.F., Faria, A.A., Mello, A.F., Carpenter, L.L.,

- Tyrka, A.R., Price, L.H., (2009). Childhood Maltreatment and Adult Psychopathology: Pathways to Hypothalamic-Pituitary-Adrenal Axis Dysfunction. *Revista Brasileira de Psiquiatria*, 31 (2): 41-48.
- [10] Pala, B., (2011). *Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri*, Tıpta Uzmanlık Tezi, s.30 Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [11] Polat, O., (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı: Tanımlar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 18.
- [12] Preyde M., Adams, G., (2008). Foundations of Addictive Problems: Developmental, Social and Neurobiological Factors. C.A. Essau (Ed), in *Adolescent Addiction: Epidemiology, Assessment and Treatment*, USA: Elsevier. Pp. 3-17.
- [13] Şimşek, F., Ulukol, B. ve Bingöler, B., (2004). Çocuk istismarına disiplin penceresinden bakış. *Adli Bilimler Dergisi*, 3 (1): 47-52.
- [14] Taner, Y. ve Gökler, B., (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35: 82-86
- [15] Yenibaş, R. ve Şirin, A., (2007). *Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- [16] Yıldız, S. (2007). *İlköğretim II. Kademesindeki Çocuklara Yönelik İstismarın Ve İhmalin Çeşitli Değişkenler Yönünden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 25.

İnternet kaynakları

- [17] URL1- Thomas, JN. (1995). “Dimensions and Critical Issues of Child Maltreatment in the African American Community: Causation, Consequences and Prospects” Department of Health and Human Services, Office of Minority Health, <http://www.idvaac.org/conferences/proceedings/1995/part3.pdf>, Erişim tarihi: 02.05.2016.
- [18] URL2- WHO. (2002). “World Report on Violence and Health” Child Abuse and Neglect by Parents and Other

Caregivers, (Ed. E.G. Krug, L.L. Dahlberg, J.A. Mercy, A.B. Zwi and R. Lozano), World Health Organization, Geneva. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf, Erişim tarihi: 04.06.2016.

